

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 389

כ"ט אייר
תשפ"ו

פרשת במדבר

דרך חיים

ואם תאמרו: שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה? לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם. שמלאכי השרת נתאוו לה ונעלמה מהן, שנאמר "ונעלמה מעיני כל חי" (איוב כח) אלו החיות. "ומעוף השמים נסתרה" אלו המלאכים, מנין שנאמר "ויעף אלי אחד מן השרפים" (ישעיהו).

פלא גדול שיעלה על דעת מאן דהו שהקדוש ברוך הוא נתן את התורה לרעת ישראל? ומהי התשובה שהרי מלאכי השרת נתאוו לה? ידועים דברי רב יוסף (ב"ק פז.) שמתחילה חשב שההלכה כרב יהודה שסומא פטור מן המצוות, ואם כך הוא (שעיוור היה) יעשה יום טוב לרבנן, שעל אף שהוא פטור עשה את המצוות ומעלתו גדולה. אבל לאחר מכן שמע שרב חנינא אמר 'גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה'. אז אמר שאדרבה הוא יעשה יום טוב לרבנן אם יאמרו לו שסומא 'מצווה ועושה' ששכרו גדול ממי שאינו מצווה ועושה. הטעם שמצווה ועושה גדול, כפי שכתבו התוספות הוא משום שאדם שאינו מצווה אין לו יצר הרע שצריך להתגבר עליו.

לפי זה נבין שהמדרש בא ללמדנו שמא נסבור כתחילת דברי רב יוסף שמי שלא מצווה ועושה גדול יותר, אם כך, נתינת התורה וציוויה היא לרעת ישראל, שכן אם היינו עושים את כל המצוות בלא שנצטוונו עליהם שכרנו היה גדול יותר. על כך אומר המדרש בלשון שלילה "לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם", כי המצווה ועושה גדול יותר. והראיה לכך הוא מה שמלאכי השרת נתאוו לה. הלא מלאכי השרת לא היו צריכים לערער על קבלת התורה על ידי משה רבנו, שכן היו יכולים לקיימה גם בלא שנצטוו, ומה מונע אותם מזה בקבלתנו את התורה? אלא ודאי שתביעתם הייתה על כך שגדול המצווה ועושה, שכעת אינם זוכים למעלה זו. עם נתינת התורה הקב"ה הכריע שזכות זו תינתן לישראל בלבד.

מעבר לכך, הרי גדולת התורה להשפיע על העוסק בה. לא רק לזכך אותו ממידות רעות, אלא גם להעלותו למדרגות עליונות, כמו שנאמר "שנותנת לו

גדולה וממשלה וכו'" (אבות ו א). אומר המדרש אם תאמרו שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה, כלומר רק להסירכם מרעתכם בדרך של 'סור מרע', להוריד את המידות רעות, אבל מלבד זאת אין בזה תועלת - אין זה נכון. לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם, משום שיש לה סגולות נפלאות להגיע על ידיה ל'עשה טוב' במדרגות גדולות נישאות ונשגבות. מי יוכיח זאת? מלאכי השרת. הלא אין למלאכי מרום מידות רעות, אם כן התועלת שבתורה עבורם אינה לשיפור מציאותם. אז למה חפצים הם בתורה? משום שגם המלאכים יכולים על ידיה, להתעלות ולהעפיל למעלה מעלה. זו כוונת אמרו "לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם" - עבור עם ישראל ולא עבור המלאכים.

עניין נוסף שניתן ללמוד ממדרש זה טמון בעניין תורה שבעל פה. "אמר ר' יוחנן: לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר: "כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל" (גיטין ס:). הוה אומר, "על פי הדברים האלה" היינו התורה שבעל פה, שמכוחה ובעזרת כרת הקב"ה את בריתו איתנו. למה דווקא על ידי התורה שבעל פה ולא על ידי התורה שבכתב?

כדי להבין את הדבר נוסף את שאלת התוספות (שבת פח. ד"ה כפה) מדוע היה צריך לכפות על עם ישראל את התורה, הרי אמרנו "נעשה ונשמע" ברצון? מיישב הדעת זקנים (שמות יט יז): "ויש לומר כי כשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל אמרו כמה תורות יש לך? אמר להם אחת בכתב ואחת על פה. אמרו לו שבכתב אנו מקבלין שבעל פה אין אנו מקבלין. מיד כפה עליהם ההר כגיגית". זוהי כוונת המדרש שאין הכפייה לרעתנו, אלא לטובתנו, שעל ידיה התקבלה ברית תורה שבעל פה, ברית כרותה שלא תופר. טעם הדבר הוא שעל ידי הכפייה נוצר מצב של אונס, ובדין אונס נאמר לא יוכל לשלח כל ימיו. ממילא על ידי האונס הזה הקב"ה לא יוכל לשלח אותנו ממנו. היש טובה גדולה מזו!?

שבת שלום!

בזרנו של ר' אריה

במשך שנים רבות נהגו ר' אריה והרבנית להחזיק יתומים בתוך ביתם. לכלכלם, לגדלם, לחנכם ולהלינם בביתם, ואף להשיאם. מספר רבה של שכונת 'שערי חסד' הרב אברהם דוד רוזנטל:

משנתייתם הנער שמואל אהרן יודלביץ' מאביו, אשר הוגלה על ידי התורכים לדמשק בימי מלחמת העולם הראשונה ושם נפטר, התחתנה אמו בשנית ועברה להתגורר בכפר 'סחנה' הסמוך לעפולה. הלך הילד להתגורר אצל סבו. משנפטר הסבא לקחו ר' אריה אליו, החזיקו וגידלו בביתו במשך שנים מספר, וצירפו לתלמידים הלומדים בת"ת 'עץ חיים', שם שימש ר' אריה כ'משגיח רוחני'.

באחד הימים פנה לר' אריה אדם אמיד שהיה חשוך בנים, וביקשו שירשה לו להביא את הנער שמואל אהרן לתוך ביתו והוא יגדלו. השיבו ר' אריה: "מאד יקשה עלי להפרד מנער חמודות וברוך כשרונות שכמוהו. זכות נתגלגלה על ידי ולא אוכל לוותר על כך. אבל אומר לך: לצערי, איני יכול להאכילו כראוי. יש בידי להאכילו לחם ומעט ירקות בלבד. אם תבטיחני כי מדי פעם בפעם תאכילו גם בשר ודגים – אסכים לתת בידך מצוה זו שנזדמנה בידי...". כיוון שהסכים אותו איש לכך, מסר ר' אריה את הנער בידו...

לאחר יומיים חזר שמואל אהרן לביתו של ר' אריה כשהוא אומר לו בתמימות: "האוכל הפשוט שאתה מאכילני ערב לחכי יותר... מעדיף אני להישאר בביתך...".

מנהג היה ב'עץ חיים' להזמין פעם בפעם את האדמו"ר מגור בעל 'אמרי אמת' לבחון את התלמידים ולתהות על קנקנם. בחן האדמו"ר את הנער והמליץ חמות בפני ר' אריה על תלמיד זה, ואמר לו כי הנער נועד לגדולות. נתן ר' אריה עיניו בנער ושאלו: "התסכים לשאת את בתי לאשה ולהיות חתני?". השיבו שמואל אהרן: "וכי היכן אוכל למצוא בעולם חותן טוב ממך...". לימים, היה הרב שמואל אהרן יודלביץ' לראש ישיבת 'בית יוסף' ושמו הלך לפניו כגדול בישראל. (צדיק יסוד עולם עמ' 214-215)

הלכה ומנהג

במצאים אנו ערב חג השבועות, חג מתן תורה. ישנו פיוט שנהגו לשיר בשמחת תורה "מפי אל יבורך כל ישראל", בו אנו מציינים "אין סגולה כתורה". אומרים לנו חז"ל (מו"ק כח). שבנים, חיים ומזונות לא תלויים בזכויות אלא במזל, כך שאדם שנולד במזל לא טוב כמעט בלתי אפשרי לו לשנות את מזלו. מאידך,

מבטיחה לנו התורה שאם נעמול בתורה נזכה למזונות – "אם בחקתי תלכו (רש"י - שתהיו עמלים בתורה)... ונתתי גשמיכם בעתם". מבאר הפרי מגדים (א"א ריש סי' מז) שמצאנו בדברי חז"ל (שבת קנו). שע"י זכות גדולה יכול האדם לזכות לבנים, מזונות וחיים. אם כך כוונת התורה "שתהיו עמלים בתורה" היינו לימוד בעיון ומסירות המזכה את האדם בזכות גדולה, שמכוחה יכול האדם לזכות גם למעלה מהמזל. וכן כתב בעל ספר חסידים (סימן שט): "כל העוסק בתורה תדיר הקדוש ברוך הוא שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכיו לכך נקראת התורה לחם".

רבים נבוכים בעניין כפרת עוונות ח"ו ומתענים בצום נפשם ומתייסרים יסורים רבים כדי להיות סרים מרע ולזכות לקראת אלקים לי טוב. אך לימדנו רבותינו שהתורה היא מקוה טהרה, וכל אשר יבוא באש – באש יובא וטהר. כפי שהורה המהר"י ברונא (בהגהותיו לסי' קכז) שאדם שנפלו לו תפיליו ילמד ב' או ג' שעות יותר מרגילותו ושב וכופר לו. וכן מה שנמצא בראשונים סיגופים ותעניות הוא למי שאינו בן תורה, אבל בן תורה עיקר תקנתו היא עמל ועסק התורה (בה"ל סי' תקעא). והאר"י הקדוש כתב שאפילו מעונש כרת חלילה שקידה בעסק התורה מצילה (כה"ח סי' שלד). ודבר נורא כותב השע"ת (סי' שלד או טו), שאפילו על עוון חילול ה' מכפרת התורה, כי יגיעת התורה דומה למיתה. כותב האגלי טל בהקדמתו שהתורה שעמל בה במוחו ומחשבה. את אותם החטאים החמורים שיסודם במוח והמחשבה. וידוע מקדמונים (הקדמת ס' חרדים) שהאר"י הקדוש הגיע להשגותיו מכוח שמחתו העצומה בלימוד התורה ובקיום המצוות, ושכל אדם יכול להגיע לכך על ידי עסק התורה וקיום מצוותיה בשמחה.

כל זאת מעורר את השאלה מה היא הדרך הנכונה בשקידת התורה, שעליה אנו נשאלים בתחילה בבואנו לדין שמיים. אמרו חכמינו (אבות ב ב): "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון". כפי שהוסיף בעל שלחן ערוך הרב (א"ח קנו א): "כי העוני יעבירונו על דעת קונו". לכן מן הדין אדם לא מחויב לחיות חיי צער, עוני ודחק, ויכול לעסוק במלאכה עד שיהיה לו כל צרכו. אבל מחויב האדם לקבוע עתים לתורה, גם ביום וגם בילה (שו"ע יו"ד קמו), כפי שנאמר "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א ח). מאידך, מי שיכול להתעלות בלימוד ראוי לו לנהוג במידת החסידות ולעשות תורתו קבע ומלאכתו ארעי, כהלל הזקן שהיה חוטב עצים, שהיא מלאכה מועטת שלא נועדה לעשירות, על מנת שיוכל להתקיים וללמוד תורה. אך אל לו לאדם לצפות להיות עשיר על ידי היגיעה בתורה, משום שהעשירות תמנע ממנו את לימוד התורה כראוי (תנדב"א פ"ג).

ברכת המזון, ולהמתין הפסקה של כרבע שעה, ורק לאחר מכן ליטול את הידיים לאכילת הסעודה הברשית, ובזה לא תחשב ברכת המזון לברכה שאינה צריכה. נוסף שלדעת הזהר הקדוש (רעיא מהימנא משפטים) אסור לאכול בשעה אחת בשרי וחלבי, ולפי פשוט דבריו יש להמתין שעה או עכ"פ רוב שעה (שלמת חיים).

שאלה: בבירורים לקראת שידוך הציעו לקרוב משפחה בחור תחת האמירה שהוא 'למדן', בעוד אני יודע שהוא בחור ממוצע. ומשפחת המשודכת דורשת לדעת אם הוא באמת 'למדן'. האם מותר לי לומר להם?
תשובה: אסור בשום אופן. הרי הוא בחור שיושב ולומד רק שאינו עילוי. מכאן בכוחם לברר, והוא 'מילתא דעבידא לאיגלווי', ולכן אין היתר לומר בעצמנו (חפץ חיים הל' רכילות כלל ט).

שאלה: האם נכון הדבר שיש חילוק בעלייה לקבר, שאשה מניחה על הקבר את יד ימין והגבר את יד שמאל?

תשובה: לא ראיתי מקור לדבר זה. מה שכן מופיע בדברי החיד"א (ברכ"י או"ח סי' רכד סק"ז) בשם סביו מהר"א אזולאי זי"ע שמניחים על הקבר את יד שמאל, אך לא מצאתי בדבריו חילוק בין גבר לאשה.

מהי קביעות בתורה? העובדה שיש לאדם זמן קבוע ולא יעבור שבו הוא יושב ועוסק בתורה ללא הפסקה. זמן זה כאמור יש לקיימו גם ביום וגם בלילה. מן הראוי שביום יקבע האדם את זמן זה מיד אחר תפילת שחרית (שו"ע סי' קנה. שו"ע הרב שם), כך שתקדם התורה ליציאה לעבודה ולעסקי החול. זמן זה צריך להיות קבוע כך שגם אם ביכולת האדם להרוויח ממון באותה השעה לא יבטלנו ויעשה אותו קודש לתורה (מ"ב שם). וכפי שכתוב בירושלמי (הובא במ"ב שם) שאנשי אמנה לא ימכרו עסק אפילו בממון רב בזמן שקובעים לתורה. אור עולם הגאון ר' ישראל סלנט זצ"ל היה אומר שפעמים אדם שכל היום עסוק בלימוד תורה לא יודע לענות לשאלה הנוקבת אם קבע עתים לתורה, כי לא היה לו זמן קבוע שבו לא התבטל בשום פנים ואופן מלימודו. לכן כותב הכה"ח (שם ס"ק יג) בשם הרמ"ע מפאנו זי"ע שאל לו לאדם לשנות את השעה המסויימת הקבועה. ואם חלילה ביטל את השעה הקבועה מחוייב להשלימה עוד באותו הלילה (מ"ב), כי התורה כקרבן, שבו הלילה הולך אחר היום (כה"ח רלח סק"ח).

שו"ת עם הרב חיים איזלס

שאלה: כיצד יש לנהוג בחג השבועות מבחינת שמחה בבשר ויין ומאיך מנהג מאכלי חלב?
תשובה: כל אחד ינהג כמנהגו, ורבים נהגו לאכול מאכלי חלב בלג השבועות מטעמים רבים שנאמרו בזה. יש הנוהגים לאכול את הסעודה החלבית דווקא בליל החג (קהלות יעקב), ויש שהתנגדו למנהג זה מטעם שגם בליל החג יש לאכול מאכלי בשר בשל שמחת יו"ט (שע"ת סי' תקכט). לכן אלו שאוכלים סעודה חלבית בלילה יקפידו לאכול גם דגים ויין, כדי שתהיה סעודה חשובה שיש בה שמחה.

ויש הנוהגים לאכול סעודה חלבית ביום, ולאחריה סעודה בשרית. יש לדעת כי במקרה שכזה יש צורך לעשות הפסק כראוי בין ב' הסעודות. מרן המ"ב (תצד ס"ק טז) פסק כדעת המג"א שאפשר באותה הסעודה לאכול גם חלבי וגם בשרי, ובתנאי שנאכל דבר מה בין המאכל החלבי לבשרי שבו נקנח את הפה. לכן לא די באכילת פרי או ירק, אלא דבר מה משמעותי יותר כחלה או ביסקוויט וכדומה. לאחר מכן נשתה מים, נקנח את ידינו, נמתין מעט ואז נוכל להמשיך ולאכול סעודה בשרית גם בלא ברכת המזון. אך רבים חלקו על דעת המג"א (השל"ה מס' שבועות, עי' בנו"כ יו"ד סי' פט), ודרשו שבין הסעודות יברכו ברכת המזון, אך בזה אנו באים לחשב ברכה שאינה צריכה. לכן, הדרך הנכונה ביותר היא לאכול סעודה חלבית, לקנח את הפה, לברך